

บทที่ 5

อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาพื้นที่ป่าเขาหลวงและประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถอภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม รวมทั้งประเภทการใช้ประโยชน์และลักษณะการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงของประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง เพื่อประมวลปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงและผลการทดสอบสมมติฐาน ซึ่งผู้วิจัยจะได้อภิปรายตามลำดับดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงของประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง รวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง (2.60) โดยการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนและการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับต่ำ (1.80, 2.22 และ 2.28 ตามลำดับ) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์อยู่ในระดับสูง (4.13) เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชน ยังมีฐานะยากจน ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว ประกอบกับทางราชการขาดการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน และตัดสินใจ การปฏิบัติตามแผน การติดตามและประเมินผล ทำให้การมีส่วนร่วมทั้ง 3 ด้านดังกล่าวอยู่ในระดับต่ำ จากผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่ง (ร้อยละ 5.8) มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐ น้อยกว่า 1 ครั้งต่อปี (ตาราง 1) ส่วนการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์อยู่ในระดับสูง (ตาราง 1) เนื่องจากประชาชนต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเกือบทุกชนิดของพื้นที่ป่าเขาหลวง เพื่อการยังชีพและดำรงชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 86.40 ได้รับผลประโยชน์จากพื้นที่ป่าเขาหลวงได้รับผลประโยชน์จากพื้นที่ป่าเขาหลวงในระดับปานกลางถึงสูงมาก (ตาราง 1) สอดคล้องกับผลการศึกษาของคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง “ป่าอนุรักษ์ : ขนาดพื้นที่และมาตรการในการจัดการ” ที่ว่าชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้

ทรัพยากรธรรมชาติเกือบทุกชนิดของพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการยังชีพและการดำรงชีวิต (สุรเชษฎ์ เชนฐ มาส และคณะ, 2534 : 38) และรูปแบบของชุมชนแต่ละแห่งจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และที่อยู่อาศัย ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในพื้นที่เหล่านั้น ตามหลักของทฤษฎีมนุษย์ นิเวศ (Human Ecology Theory) (สนธยา พลศรี, 2533 : 138) จึงทำให้การมีส่วนร่วมในการได้รับผล ประโยชน์ของประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวงอยู่ในระดับสูงกว่าด้านอื่นๆ

2. ปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม และผลการทดสอบสมมติฐาน ปรากฏ ผล ดังนี้

2.1 สมมติฐานข้อที่ 1 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการ พื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐาน แต่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจะสะปิอิง บารู (2534 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์สวัสดิการตลาดของสมาชิกที่มีสถานภาพต่างกัน พบว่า บุคคลที่มีเพศต่างกัน มีส่วน ร่วมไม่แตกต่างกัน แต่ขัดแย้งกับ งานวิจัยของ วิวัฒน์ ภูคนองศรี (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสำรวจชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า เพศชายมีส่วน ร่วมมากกว่าเพศหญิงและณรงค์ ทองใบ (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในจังหวัดสตูล พบว่า เพศชายมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่อ่าน หนังสือมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้เนื่องจากว่าผลงานวิจัยเหล่านี้ มีอิทธิพลจากวัฒนธรรมท้องถิ่นและ อิทธิพลทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ในขณะที่ประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวงมีการตื่นตัวในด้านการ พัฒนาคุณภาพชีวิต มีการจัดตั้งกลุ่มทางสังคมขึ้นภายในชุมชนหลายกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้ ประชาชนทุกเพศ มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มเหล่านั้นได้เท่าเทียมกัน

2.2 สมมติฐานข้อที่ 2 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการ พื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่าประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงาน วิจัยของ เจะสะปิอิง บารู (2534 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ สวัสดิการตลาดของสมาชิกที่มีสถานภาพต่างกัน พบว่า บุคคลที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมไม่แตกต่าง กัน และวิวัฒน์ ภูคนองศรี (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในงาน ดำรวจชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ผลการวิจัย ครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐานเนื่องจากว่าประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง มีการตื่นตัวในด้าน การพัฒนา คุณภาพชีวิต มีการจัดตั้งกลุ่มทางสังคมขึ้นภายในชุมชนหลายกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ทุกวัย มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มเหล่านั้นได้เท่าเทียมกัน

2.3 สมมติฐานข้อที่ 3 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่าประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.05$ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐาน โดยประชาชนที่ได้รับการศึกษาระดับอนุปริญญาถึงปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่ไม่ได้รับการศึกษาและประชาชนที่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา เนื่องจากประชาชนที่มีการศึกษาสูงย่อมมีความรู้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล ทำให้มีวิสัยทัศน์และความคิดดีกว่าประชาชนที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาค่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยา ยี่ขุน (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชน ตำบลศรีละกอ อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ระดับการศึกษาต่างกันก่อให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.01$ แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ วิวัฒน์ ภูคนองศรี (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสำรวจชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ทั้งนี้เนื่องจากว่างานสำรวจชุมชนสัมพันธ์เป็นงานเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน แต่มีความต้องการและมีความสนใจเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินไม่แตกต่างกัน

2.4 สมมติฐานข้อที่ 4 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีตำแหน่งในครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่าประชาชนที่มีตำแหน่งครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ ขัดแย้งกับสมมติฐาน เนื่องจากว่าประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวงมีขนบธรรมเนียมและประเพณีที่เปิดกว้างให้บุคคลสถานภาพต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนได้ และประชาชนมีการตื่นตัวในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการจัดตั้งกลุ่มทางสังคมขึ้นภายในชุมชนหลายกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีสถานภาพในครอบครัวต่างกัน ทั้งหัวหน้าครอบครัวและบุคคลในครอบครัว มีโอกาสร่วมในกิจกรรมกลุ่มเหล่านั้นได้เท่าเทียมกัน

2.5 สมมติฐานข้อที่ 5 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่าประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐาน แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพงษ์ ทองเพชร (2539:บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาจังหวัดที่ใช้งบประมาณตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษาเฉพาะกรณี

จังหวัดสตูล พบว่า ขนาดครอบครัวมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากว่าประชาชนมีความสนใจด้านการบ้านการเมือง แม้จะมีขนาดครอบครัวต่างกันก็บริหารเวลาให้กับสังคมได้ไม่แตกต่างกัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง มีการตื่นตัวในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการจัดตั้งกลุ่มทางสังคมขึ้นภายในชุมชนหลายกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มเหล่านั้นได้เท่าเทียมตามความเหมาะสมของการใช้แรงงานในครอบครัวและเวลาว่างที่มี

2.6 สมมติฐานข้อที่ 6 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีระดับรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่าประชาชนที่มีระดับรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.05$ โดยประชาชนที่มีรายได้ต่อคนต่อเดือนตั้งแต่ 3,000 บาทลงมา มีส่วนร่วมต่ำกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อคนต่อเดือน 3,001 บาทขึ้นไป ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับสมมติฐานและงานวิจัยของวิวัฒน์ ภู่นองศรี (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสำรวจชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า ผู้ที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมแตกต่างกัน เนื่องจากว่าประชาชนที่มีรายได้น้อยจะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว ทำให้ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของจักรพงษ์ ทองเพชร (2539 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาจังหวัดที่ใช้งบประมาณตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษากรณี จังหวัดสตูล พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน และณรงค์ ทองใบ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในจังหวัดสตูล พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน อาจมีสาเหตุเนื่องจากประชาชนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ มีพื้นฐานด้านอื่นๆ ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีความซับซ้อนและมีการศึกษาเพิ่มเติมในระดับลึกต่อไป

2.7 สมมติฐานข้อที่ 7 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่าประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.05$ โดยประชาชนที่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อย่าง และผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้าง ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับสมมติฐานและงานวิจัยของราจวน เบญจศิริ (2540 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาหนี้เสียของกรุงเทพ-มหานคร พบว่า อาชีพหลักเป็นกลุ่มตัวแปรที่มีผลต่อลักษณะการระบายน้ำทิ้งจากบ้านเรือน ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของวันชัย หิรัญวัฒน์ (2536 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความ

ร่วมมือของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมในอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี พบว่า ประชาชนที่ประกอบอาชีพต่างกันให้ความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากว่าการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ตามทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Hierarchy of needs) ประชาชนที่ประกอบอาชีพทุกอาชีพต่างก็มีความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งทำให้การมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน

2.8 สมมติฐานข้อที่ 8 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีสถานภาพด้านการเป็นผู้นำต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่า ประชาชนที่มีสถานภาพด้านการเป็นผู้นำต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.05$ โดยประชาชนที่เป็นผู้นำและเคยเป็นผู้นำ มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่ไม่เคยเป็นผู้นำ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐานและงานวิจัยของ จ่านง ไพโรจน์ (2533 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันตินิมิต ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง พบว่าประชาชนที่มีความต่างกันในการเป็นผู้นำและไม่เป็นผู้นำ มีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.01$ และผลการวิจัยของ จักรพงษ์ ทองเพชร (2539 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาจังหวัดที่ใช้งบประมาณตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสตูล พบว่า ประชาชนที่เป็นผู้นำท้องถิ่นหรือเคยเป็นผู้นำท้องถิ่นกับผู้ที่ไม่เป็นผู้นำ หรือไม่เคยเป็นผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมแตกต่างกัน และ ผลการวิจัยของ วิวัฒน์ ภูคนองศรี (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสำรวจชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่าการเป็นผู้นำของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม โดยที่ประชาชนที่มีสถานภาพการเป็นผู้นำ จะมีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนที่มีสถานภาพไม่เป็นผู้นำ ทั้งนี้เนื่องจากว่าประชาชนที่มีสถานภาพการเป็นผู้นำหรือเคยเป็นผู้นำย่อมมีความรู้ความเข้าใจและมีโอกาสในการมีส่วนร่วมกับโครงการต่าง ๆ สูงกว่าประชาชนที่ไม่เป็นผู้นำ

2.9 สมมติฐานข้อที่ 9 กล่าวว่า “ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่าประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือเคยเป็นสมาชิกกลุ่ม กับประชาชนที่ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐานและงานวิจัยของจ่านง ไพโรจน์ (2533 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันตินิมิต ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของประชาชนที่ต่างกัน มีผลทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.01$ และงานวิจัยของวิวัฒน์ ภูคนองศรี (2537: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในงานสำรวจ

ชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้ง 4 ด้าน และงานวิจัยของ สุรียา ยีขุน (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลศรีละกอ อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มของประชาชนที่ต่างกันก่อให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.01$ เนื่องจากว่าประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง มีการตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการจัดตั้งกลุ่มทางสังคมขึ้นภายในชุมชนหลายกลุ่มและประชาชนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันแบบหัวบ้านท้ายบ้าน (ประจวบ ธรรมวิจิตร, สัมภาษณ์ : 6 กรกฎาคม 2542) ด้วยความสัมพันธ์และความตื่นตัวของประชาชนดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษาครั้งนี้จึงขัดแย้งกับผลการวิจัยทั้ง 3 เรื่องดังกล่าว

2.10 สมมติฐานข้อที่ 10 กล่าวว่า “ประชาชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่าประชาชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐานและงานวิจัยงานของจำนง ไพโรจน์ (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันติมิตร ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง พบว่า การได้รับข่าวสารต่างกันของประชาชน ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมแตกต่างกัน และงานวิจัยของสุรียา ยีขุน (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชนศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลศรีละกอ อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารต่างกันของประชาชน ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.05$ เนื่องจากว่าประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง มีการตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพชีวิตค่อนข้างสูงมีการจัดตั้งกลุ่มทางสังคมหลายกลุ่ม ประชาชนมีความสัมพันธ์สนิทสนมกันเป็นส่วนตัวสูง ประชาชนจึงอาศัยกิจกรรมกลุ่มและความสัมพันธ์ส่วนตัวในการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทำให้ในการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ต่างกันของประชาชนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมน้อยลงซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยในท้องที่อื่นที่ประชาชนน่าจะมีการตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและมีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัวน้อยกว่า จึงต้องอาศัยการ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากภายนอกชุมชนมาเป็นตัวกระตุ้นให้คนในสังคมเกิดการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ และองค์กรอื่นๆ เพิ่มขึ้นแตกต่างกัน

2.11 สมมติฐานข้อที่ 11 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีการติดต่อ สัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทาง

สถิติปรากฏว่าประชาชนที่มีการติดต่อ สัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.05$ โดยประชาชนที่มีการติดต่อ สัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชนน้อยกว่า 1 ครั้งต่อเดือน มีส่วนร่วมต่ำกว่าประชาชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชน 1 ครั้งต่อเดือนขึ้นไป ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐานและงานวิจัยของ จำนง ไพโรจน์ (2533 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันคินิมิตในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง พบว่า ประชาชนที่มีการติดต่อกับชุมชนภายนอกต่างกัน มีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.01$ และหลักทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) ที่กล่าวว่า “ประชาชนที่ได้รับรู้หรือมีประสบการณ์เพิ่มขึ้น มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงทักษะในการคิด การทำงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติด้วย” (สนธยา พลศรี, 2533 : 159) ประชาชนที่ติดต่อกับบุคคลภายนอกชุมชน เช่น การเดินทางออกไปเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงเป็นต้น ทำให้ได้มีโอกาสพบกับสิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นและสามารถนำเอาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สูงกว่าประชาชนที่ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชนน้อยกว่า

2.12 สมมติฐานข้อที่ 12 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่า ประชาชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.05$ โดยประชาชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐเฉลี่ยน้อยกว่า 1 ครั้งต่อปี มีส่วนร่วมต่ำกว่าประชาชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปีขึ้นไป ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐาน แต่ขัดแย้งกับผลการวิจัยของ ณรงค์ ทองใบ (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในจังหวัดสตูล พบว่า ระดับความคุ้นเคยกับบุคลากรของรัฐที่ต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการศึกษาดังกล่าวใช้ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งอิทธิพลทางศาสนาสูงกว่าปัจจัยด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐ หากผู้นำทางศาสนาเห็นด้วยประชาชนก็คล้อยตาม ซึ่งแตกต่างกับประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวงที่นับถือศาสนาพุทธ อิทธิพลทางศาสนามีน้อย ประชาชนใช้ความคิดเห็นส่วนตัวในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน บุคลากรของรัฐมีอิทธิพลในด้านให้การส่งเสริมและให้โอกาสประชาชนในการมีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรบ่อยครั้ง มีระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่ติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐน้อยครั้งกว่า

2.13 สมมติฐานข้อที่ 13 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบ

นัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่าประชาชนที่มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.05$ โดยประชาชนที่มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลอื่นปานกลาง และค่อนข้างสูงถึงสูงมาก มีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่มีความรู้สึกว่าตนเองไม่เป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นหรือยอมรับเล็กน้อย ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับสมมติฐานและทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow) (ธงชัย สันติวงษ์, 2537 : 387) ที่ว่ามนุษย์มีความต้องการตามลำดับขั้น 5 ระดับดังนี้

1. ความต้องการทางกายหรือสรีระวิทยา (Physiological Needs)
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs)
4. ความต้องการเกียรติยศหรือชื่อเสียงและการยกย่อง (Esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะประสบความจริงในตนเองหรือแสดงความสามารถให้ประจักษ์ในตนเอง (Self-Actualization Needs)

ซึ่งความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นนี้เป็นความต้องการในลำดับที่ 3 ของบุคคลและคนที่เป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นนั้น เขาจะประเมินตัวเขาเองว่าบุคคลอื่นมีความรู้สึกยอมรับและนับถือตัวเขามากน้อยเพียงใด จากพฤติกรรมในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมาเป็นระยะเวลานาน จนทำให้เขาเกิดความมั่นใจและรู้สึกว่าเขาเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นมากน้อยเพียงใด และเพื่อเป็นการรักษาสถานภาพที่เขาพอใจเอาไว้ เขาจะต้องแสดงบทบาทความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนทั่วไป ฉะนั้นบุคคลที่มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นสูง ย่อมต้องมีการแสดงออกสูงด้วย เพื่อต้องการรักษาสถานภาพของตนเอาไว้ และการแสดงออกในที่นี้ก็แล้วแต่โอกาสจะอำนวย เช่น การเป็นผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆ การมีส่วนร่วมในกลุ่มองค์กรต่างๆ เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้เขามีความพึงพอใจที่จะทำเพื่อเป็นการแสดงออกให้บุคคลอื่นยอมรับเขาต่อไปอีก (ตะวัน โรจน์ระวี, 2525 : 128-163)

2.14 สมมติฐานข้อที่ 14 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีประสบการณ์เคยได้รับความเดือดร้อนหรือเคยประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่า ประชาชนที่มีประสบการณ์เคยได้รับความเดือดร้อนหรือเคยประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐานแต่สอดคล้องกับงานวิจัยของวันชัย หิรัญวัฒน์ (2536 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่องความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พบว่า ประชาชนที่มีความต่าง

กันในการประสพภัยอาชญากรรมให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่แตกต่างกัน เนื่องจากว่าประชาชนต่างก็มีความตระหนักในเรื่องของภัยทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือภัยจากอาชญากรรมจากสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ อยู่แล้วเป็นอย่างดี การเคยได้รับความเดือดร้อนหรือเคยประสพภัยหรือไม่เคยจึงมีผลต่อความสำนึกของประชาชนไม่แตกต่างกัน

2.15 สมมติฐานข้อที่ 15 กล่าวว่า “ประชาชนที่มีสถานภาพด้านการได้รับผลประโยชน์ต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน” ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติปรากฏว่าประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์ต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.05$ โดยประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์ค่อนข้างสูงถึงสูงมากมีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ถึงได้รับผลประโยชน์เล็กน้อย ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องสมมติฐานและงานวิจัยของ จ่านง ไพโรจน์ (2533 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันตินิมิต ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง พบว่า ประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการสันตินิมิตต่างกัน มีส่วนร่วมต่อโครงการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P \leq 0.01$ เนื่องจากประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์สูงย่อมต้องหวงแหนผลประโยชน์ที่ตนได้รับ จึงทำให้มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมที่มีผลกับผลประโยชน์ที่ตนได้รับอยู่ สูงกว่าประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์เล็กน้อยหรือไม่ได้รับผลประโยชน์เลย

3. ประเภทการใช้ประโยชน์และลักษณะการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงของประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง

3.1 ประเภทการใช้ประโยชน์

ชาวบ้านคีรีวง ใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าเขาหลวงทั้งพื้นที่ป่าไม้ดั้งเดิมและป่ามีการครอบครอง ดังนี้ เป็นที่ทำสวนผลไม้ เป็นแหล่งไม้ใช้สอยและสร้างที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร แหล่งวัตถุดิบในการทำของใช้ในครัวเรือน แหล่งวัตถุดิบในการประกอบอาชีพเสริมแห่งพันธุ์กรรมพืช แหล่งพันธุ์กรรมสัตว์ป่า แหล่งยาสมุนไพร แหล่งเชื้อเพลิงในการหุงต้มอาหารหาของป่า เป็นที่อยู่อาศัย เป็นสถานที่ท่องเที่ยว และพักผ่อนหย่อนใจ เป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์ทางตรงจากพื้นที่ ส่วนการใช้ประโยชน์ทางอ้อม เช่น ช่วยในการเก็บกักน้ำทำให้อากาศเย็นสบาย เป็นต้น อยู่นอกขอบเขตในการศึกษาครั้งนี้

เหตุที่ประชาชนใช้พื้นที่ป่าเขาหลวงเป็นแหล่งปัจจัย 4 ในการดำรงชีพ เพราะสภาพภูมิประเทศของชุมชน ประกอบด้วยภูเขา และป่าไม้ ทรัพยากรในการดำรงชีพของประชาชนมีเพียงป่าไม้และทรัพยากรจากพื้นที่ป่าไม้เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง “ป่าอนุรักษ์ : ขนาดพื้นที่และมาตรการในการจัดการ” ที่ว่า ชุมชน

ท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกือบทุกชนิดของพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการยังชีพและการดำรงชีวิต (สุรเชษฐ์ เชมรุมาสและคณะ, 2534 : 138)

3.2 ลักษณะการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวง

นอกจากพื้นที่ป่าเขาหลวงจะเป็นที่ทำสวนผลไม้ และใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ของประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวงแล้ว พื้นที่แห่งนี้ทางราชการยังประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2507 และอุทยานแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2517 จึงทำให้พื้นที่ทั้ง 3 ประเภท คือ พื้นที่ทำกินของชาวบ้าน พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ทับซ้อนกัน ก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการพื้นที่ทั้ง 3 ประเภท เพราะวัตถุประสงค์ในการจัดการพื้นที่แต่ละประเทศต่างกัน ชาวบ้านมีวัตถุประสงค์ในการจัดการพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพส่วนบุคคล แต่ทางราชการมีวัตถุประสงค์ในการจัดการพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ของส่วนรวมและการอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆ เอาไว้ แต่ประชาชนไม่เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ดังกล่าวของทางราชการ มีการก่อสร้างที่พักอาศัยทั้งชั่วคราว และถาวรขึ้นในพื้นที่ นอกจากนั้นชาวบ้านยังร่วมกันทำเส้นทางคมนาคม เพื่อความสะดวกในการเดินทางและการขนส่งผลผลิตและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งลักษณะการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ขัดกับพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฉบับปี พ.ศ. 2507 มาตรา 4 ที่ “ห้ามมิให้ผู้ใดยึดถือ ครอบครองที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใดอันเป็นการเสียหายแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ” (กรมป่าไม้, 2523 : 558) ซึ่งมาตรการในการแก้ปัญหาดังกล่าว คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อ 30 มิถุนายน 2541 สรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

กรณีที่อนุญาตให้ราษฎรอยู่อาศัยทำกินที่เดิมได้ ราษฎรต้องเข้ามาอยู่ในพื้นที่ก่อนวันประกาศเป็นเขตสงวนหวงห้ามตามกฎหมายป่าไม้ครั้งแรกสุดและ ไม่เป็นพื้นที่ล่อแหลมคุกคามต่อระบบนิเวศ โดยรัฐต้องจัดทำขอบเขตพื้นที่ให้ชัดเจน และรับรองสิทธิการครอบครองที่ดินให้ราษฎร

กรณีที่ไม่อนุญาตให้อยู่อาศัยทำกิน ถ้าราษฎรเข้าอยู่หลังวันประกาศให้เป็นพื้นที่สงวนหวงห้ามครั้งแรก และเป็นพื้นที่ล่อแหลม คุกคามต่อระบบนิเวศ โดยให้รัฐจัดหาพื้นที่ทำกินแห่งใหม่ให้แก่ราษฎรพร้อมทั้งให้การช่วยเหลือด้านสาธารณสุข โภชนา ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพ รับรองสิทธิในที่ดิน ซึ่งปัญหาในการจัดการและมาตรการในการแก้ไขจะสามารถสำเร็จลงได้ ก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งฝ่ายรัฐบาลและประชาชนในพื้นที่

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงของประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง

4.1 ปัญหาอุปสรรค

ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงของประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง มีดังนี้ ความไม่พร้อมด้านเศรษฐกิจ ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วม คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถเพียงพอ ไม่ทราบเป้าหมายในการมีส่วนร่วม คิดว่าจะทำให้ตนเองเดือดร้อนหรือยุ่งยากเพิ่มขึ้น ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น และนิสัยส่วนตัว ไม่ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของประทาน คงฤทธิศึกษากร (2527 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอยู่ 3 ประการ คือ 1. เหตุผลด้านประชาชน 2. เหตุผลทางด้านกลไกหรือองค์กรของประชาชน และ 3. เหตุผลทางด้านระบบการเมืองและการบริหาร เนื่องจากประชาชนยังมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี อยู่ในภาวะของความยากจน ได้รับการศึกษาน้อย ไม่ทันโลกต้องดิ้นรนอยู่กับการหาเลี้ยงชีพโดยใช้แรงกายมากกว่าใช้ความคิด การจัดตั้งองค์กรต่างๆ ขึ้นมาในชุมชนล้วนแล้วแต่ถูกจัดตั้งขึ้นมาโดยรัฐ ประชาชนไม่มีความต้องการองค์กรเหล่านี้ เพราะไม่ตรงกับความต้องการ หรือปัญหาที่แท้จริงของประชาชน แต่เป็นเหตุผลทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ และการบริหารงานของรัฐยังเป็นการบริหารแบบรวมอำนาจขาดการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่ประชาชน

นอกจากนี้แล้ว ปัญหาสำคัญที่นับวันจะทวีความขัดแย้งให้รุนแรงระหว่างภาครัฐกับประชาชนก็คือ ปัญหาทางด้านกฎหมาย เช่น การประกาศที่ป่าสงวนแห่งชาติทับซ้อนที่ทำกินของประชาชน และตลอดจนการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อการสงวนและอนุรักษ์ทรัพยากรบางชนิดเอาไว้ ซึ่งหลายกรณีเป็นการขัดขวางวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิม และการประกอบอาชีพของประชาชน ซึ่งมีความจำเป็นในการหาทางออกให้กับปัญหาเหล่านี้ในอนาคต

4.2 ข้อเสนอแนะต่อปัญหา อุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงของประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง มีดังนี้ ควรมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่คนในชุมชน ควรชี้แจงเป้าหมายของการมีส่วนร่วมให้ชัดเจน ควรมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง ควรมีการทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนบ่อยๆ เพื่อเป็นการฝึกฝนการทำงานร่วมกันของประชาชน ควรมีการกระจายความรับผิดชอบงานด้านต่างๆ ของชุมชนออกสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง และจัดตั้งกลุ่มองค์กรต่างๆ ขึ้นมารองรับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาชุมชนของไพรัตน์ เคะชรินทร์ (ไพรัตน์ เคะชรินทร์ อ้างถึงใน สนธยา พลศรี, 2533 : 58) ที่ได้สรุปหลักการพัฒนาชุมชนเอาไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาให้ชุมชนเจริญขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงทรศนะ

แนวความคิดให้ถูกทาง ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือตนเอง และหลักของทฤษฎีการใช้วิธี และระบบทางการบริหาร (Administrative System and Method Theory) (สนธยา พลศรี, 2533 : 157) ที่ว่า การกระจายอำนาจการบริหารจากองค์กรส่วนกลางไปสู่องค์กรส่วนท้องถิ่นถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย คัดสรรใจและ ประเมินผล

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผลการวิจัยซึ่งเป็นประเด็นสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงของประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวงทั้ง 4 ด้าน คือ การวางแผนและตัดสินใจการนำแผนไปปฏิบัติ การได้รับผลประโยชน์และการติดตาม ประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง (2.60) จำแนกแต่ละด้าน ได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับต่ำ (1.80) การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำ (2.22) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์อยู่ในระดับสูง (4.14) และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ (2.28) ซึ่งสามารถนำเสนอในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตาราง 6 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวงทั้ง 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	\bar{X}	ระดับการมีส่วนร่วม
การวางแผนและตัดสินใจ	1.80	ต่ำ
การปฏิบัติตามแผน	2.22	ต่ำ
การได้รับผลประโยชน์	4.13	สูง
การติดตามและประเมินผล	2.28	ต่ำ
ภาพรวม	2.60	ปานกลาง

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ ระดับ การศึกษา รายได้ อาชีพ การเป็นผู้นำ การติดต่อกับบุคคลภายนอกชุมชน การติดต่อกับบุคลากรของรัฐ ความรู้ที่คิดว่าตนเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่น และการได้รับผลประโยชน์ ส่วนปัจจัยอื่นๆ ไม่มีอิทธิพล ซึ่งสามารถนำเสนอในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตาราง 7 เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมกับปัจจัยด้านสถานภาพ

สถานภาพ	ระดับการมีส่วนร่วม	
	สูงกว่า	ต่ำกว่า
เพศ	ชาย	หญิง
การศึกษา	อนุปริญญา-สูงกว่าปริญญาตรี	ไม่ได้รับการศึกษา-ประถมศึกษา
รายได้	3,001-15,000 บาท/เดือน	1-3,000 บาท/เดือน
อาชีพ	ไม่ประกอบอาชีพและประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ	ค้าขาย, รับจ้าง
ผู้นำ	ผู้นำ, เคยเป็นผู้นำ	ไม่เคยเป็นผู้นำ
การติดต่อกับบุคคลภายนอก	ติดต่อ 1-3 ครั้ง/เดือน	ติดต่อน้อยกว่า 1 ครั้ง/เดือน
ชุมชน		
การติดต่อกับบุคลากรของรัฐ	ติดต่อ 1-30 ครั้ง/ปี	ติดต่อน้อยกว่า 1 ครั้ง/ปี
มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่น	ปานกลาง-สูงมาก	ไม่เป็นที่ยอมรับนับถือ-ยอมรับนับถือเล็กน้อย
การได้รับผลประโยชน์	ค่อนข้างสูง-สูงมาก	ไม่ได้รับผลประโยชน์-ได้รับผลประโยชน์เล็กน้อย

3. ประชาชนในชุมชนบ้านคีรีวง ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ ทั้งพื้นที่ป่าไม้ดั้งเดิมและพื้นที่ป่าที่มีการครอบครองและเป็นการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้แก่ เป็นแหล่งทรัพยากร เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

4. ปัญหา อุปสรรคในการมีส่วนร่วมที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ปัญหาความยากจนของประชาชน รองลงมา ได้แก่ การขาดโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วม การได้รับข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น และเหตุผลส่วนตัวของแต่ละบุคคล ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้

1. เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่เป็นเพศหญิง ประชาชนที่ไม่ได้รับการศึกษา และได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประชาชนที่มีรายได้ต่ำ (1-3,000 บาทต่อเดือน) ประชาชนที่มีอาชีพค้าขายและรับจ้าง ประชาชนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์หรือได้รับผลประโยชน์เล็กน้อยถึงปานกลาง ประชาชนที่ไม่เป็นผู้นำหรือไม่เคยเป็นผู้นำ ประชาชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกน้อยกว่า 1 ครั้งต่อเดือน ประชาชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐน้อยกว่า 1 ครั้งต่อปี และประชาชนที่มีความรู้สึกว่าตนเองไม่เป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่น หรือยอมรับนับถือเล็กน้อย มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงน้อยกว่าประชาชนในกลุ่มอื่น ในการจัดกิจกรรมต่างๆ จึงต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมแก่บุคคลเหล่านั้นเป็นกรณีพิเศษ เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลกลุ่มต่างๆ เหล่านี้มีส่วนร่วมสูงขึ้น

2. เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนและการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ จึงควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ด้าน ให้มากยิ่งขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ด้านนี้ จะทำให้ประชาชนได้ทราบถึงความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประชาชนเองและของรัฐ เพื่อร่วมกันตัดสินใจในการวางแผนการใช้ประโยชน์ การสงวน การอนุรักษ์ การพัฒนาฟื้นฟู การติดตามและประเมินผล เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ยาวนานยิ่งขึ้น

3. เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า ปัญหา อุปสรรคที่สำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ความยากจน และการไม่มีโอกาสมีส่วนร่วม จึงควรมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่ประชาชนได้มากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มรายได้ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น

4. เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีอยู่ในพื้นที่ป่าเขาหลวง เป็นปัจจัย 4 ในการดำรงชีพหลายประการด้วยกันและเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไม่มีขีดจำกัด ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์ขัดกับพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2507 และจำเป็นต้องใช้มาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อ 30 มิถุนายน 2541 ซึ่งเมื่อถึงเวลานั้น อาจจะได้รับคำสั่งและต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่อย่างรุนแรงขึ้นได้ จำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องหามาตรการต่างๆ มารองรับการแก้ไขปัญหาเสียตั้งแต่ปัจจุบันนี้ ก่อนที่ทุกอย่างจะสายเกินไป ซึ่งทางออกของ

ปัญหาเรื่องนี้ น่าจะอยู่ที่การพบกันครั้งทางระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งกันอยู่ โดยรัฐควรออกกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิม และการประกอบอาชีพของประชาชน และในขณะเดียวกันรัฐก็ยังสามารถสงวนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพคืออยู่ได้ เช่น พระราชบัญญัติป่าชุมชน และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 30 มิถุนายน 2541 เป็นต้น เพื่อหยุดยั้งความรุนแรงของปัญหา และหาทางออกให้กับทุกฝ่าย ในขณะเดียวกันยังเป็นการช่วยบรรเทาผลกระทบด้านต่างๆ ที่ประชาชนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่จะได้รับจากผลของการใช้ประโยชน์และจากมาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของรัฐ

ในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าเขาหลวง เพื่อเปรียบเทียบความอุดมสมบูรณ์ระหว่างพื้นที่ป่าดั้งเดิม กับพื้นที่ป่ามีการครอบครองทำประโยชน์ทั้งในด้านกายภาพ และชีวภาพ เพื่อจะได้หามาตรการต่างๆ มาช่วยให้สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทั้ง 2 ประเภท ได้ยาวนานยิ่งขึ้น
2. ควรขยายพื้นที่ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงให้ครอบคลุมชุมชนต่างๆ โดยรอบพื้นที่ เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการสงวนและอนุรักษ์พื้นที่ป่าเขาหลวงให้คงความอุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดไป